

Subiecte exprimând sentimente și transformări psihice precum: zbuliumul sufletesc, durerea, chinul, afecțiunea, bucuria și alte receptivități ale entuziasmului artistic, stîrnesc atenția artistului; acesta, dorind să prezinte o idee, o noțiune, meditează și și-o reprezintă mai întii în fantezia sa. Cînd gîndirea sa se maturizează, optează pentru materialul adecvat care să o formuleze. După Descartes „scopul artei este cristalizarea naturii în gînd și apoi în formă”. Sufletul și gîndirea artistului conduc instrumentele să transmită în creația sa, expresia inspirației sale, transformînd ideea în expresie formală, cu semnificație și scop. Artistul inventează forme, culori, mișcări, imbinări de tonuri, sunete, cuvinte, și le armonizează în acord cu legile esteticii, urmărind totodată ideea sa inițială. Cu dorul talentului său, se străduiește să transpună într-un mod estetic subiectul în formă, păstrînd în conținutul său „ideea” și transmite publicului vibrația și emoția în momentele inspirației și creării.

Un artist trebuie să cunoască limitele libertății artistice pentru a fi stăpîn în contactul cu publicul. Nu trebuie uitat, că este mai dificil să devii celebru în epoca ta. De multe ori timpul și obișnuința aduc aprecierea.

Atunci cînd artistul nu cunoaște legile artei, poate deveni pasiv, minimalizîndu-și greșelile în fața propriilor ochi și poate cu ușurință cădea în alunecări primejdioase, care dăunează personalității și artei sale. Singurul ritm în artă este „cum se vede, cum se aude”. Aforismul „artă pentru artă nu are ecou general, ci se adresează unui cerc limitat, reprezentanți ai aceluiași stil. Artă este pentru toți. Regulele artei contribuie eficient la redarea ideilor și scopului operei de artă, dar este absolut necesară și cunoașterea mijloacelor de exprimare. Aceasta nu înseamnă că oricine cunoaște bine regulile artei va face și operă de artă, așa cum nu va face lucrări literare un cunoscător al sintaxei. Fantezia creatoare a artistului este aceea care contribuie la realizarea operei, iar artistul care o posedă are un suflet deosebit, lucru care se va reflecta în lucrarea

sa. Creatorul artist este totodată și criticul său. Scriitorul, atunci cînd își recitește manuscrisul pentru a-l corecta, pictorul cînd se îndepărtează de pictura sa ca să o vadă în întregime, compozitorul cînd își interpretează compoziția pentru a armoniza sunetele care-i exteriorizează ideea, nu fac altceva decît să critice specificul operei lor. Artă nu imită ci interpretează.

Artistul care-și respectă arta și pe sine, este constrins să-și bazeze sentimentele în societate, pentru că societatea este evoluția personalității sale. Prin aceasta arată feul în care și-a absolutizat conștiința misiunii și responsabilității sale față de publicul care îl apreciază și pe care îl slujește.

Referitor la aceasta V. Hugo afirmă: „Adevăratul artist lucrează numai cu dragoste.

Conferințele, expozițiile, explicațiile ghizilor în muzee, contribuie la culturalizarea publicului. Numai atunci cînd publicul este capabil de a contribui la inspirația artistului, este în măsură de a aprecia valoarea operei acestuia, fiind satisfăcut estetic. Nu toți oamenii sînt înzestrați de la natură cu receptivitate profundă. Unii se nasc cu toate calitățile cunoașterii, alții cu mai puține, de aceea efortul de a învăța și de a reda diferă de la o persoană la alta.

Misiunea criticii este de a ajuta artiștii și societatea în mod conștient în scopul de a îmbunătăți și înălța nivelul intelectual general

O expoziție de artă într-un anumit oraș prilejuiește un eveniment cultural pentru orașul respectiv și totodată o încercare a artistului de a ridica prestigiul locului unde trăiește. Acest eveniment artistic poate da pretext, paralel cu mișcarea intelectuală, unui salt în accensiune și generalizarea nivelului de civilizație și uneori chiar a nivelului de trai, deoarece cunoașterea și înțelegerea artei odihnește, instruește și desfată în același timp.

Artă este grația vieții și contribuie la educarea oamenilor, finisînd îmbunătățiri de mare adîncime și sensibilități.

CÎTEVA OPINII ASUPRA LITERATURII FOTOGRAFICE

Ing. Iuliu Gavril Morariu

O scurtă, dar prin aceasta nu mai puțin instructivă, călătorie, prin cîteva țări vecine, ne-a permis să constatăm proliferarea și acolo, a unui fenomen, de mult familiar nouă. Fenomen, pe care adeseori, în virtutea obișnuinței, sîntem chiar ispitiiți — săvîrșind o mare greșală — să-l ignorăm blazați, ca pe stihiiile minore.

Îmbucurătoare, în valoare absolută, dar neliniștitoare prin sechele nu totdeauna curabile, rapida epuizare a oricărei apariții editoriale cu subiect fotografic — căci despre aceasta este vorba — pare să fi devenit endemică, pe arii cu mult mai întinse decît s-ar crede. Se mai poate încă afirma, cu certitudine, bîntuie în prezent cu aceeași intensitate aiurea, ca și la noi.

Confirmările primite în acest sens, de la colegii noștri de breaslă din Germania și Cehoslovacia, mărturisesc nu numai interesul general, mereu crescînd, față de aspectele cele mai insolite ale fotografiei (artistice, tehnice sau de altă natură), dar mai cu seamă dovedesc, în particular, ascendenul cîștigat pretutindeni, de imaginea fotografică, asupra vieții cotidiene moderne. De altfel, revistele de specialitate, de pe diferitele meridiane, oferă și ele destule motive de reflecție pentru concluzii similare.

Faptele înregistrate, deși pozitive, sînt sortite să provoace, totuși, reacții contrarii. Căci, dacă nu poți decît să te bucuri că fotografiei începe să i se acorde locul cuvenit pe drept, resentimentele îți vor fi pe măsură, cînd, în postura de solicitant, nu vei obține ceea ce dorești. Sau atunci cînd, ceea ce este încă și mai supărător decît căutarea vană, pasiunea îți va fi devenit sursă numai bună de exploatat pentru unii în goană după sinecure, paraziți ai conjuncturii ce s-ar cuveni a fi profitabilă doar artei fotografice.

Ultimii sînt da fapt, prin forța mass-mediei și cei mai dăunători, căci prosperă nestingheriți în lumea contemporană, intoxicîndu-ne spiritele și amenințînd să ne sufocă sub tone de maculatură. Printre veleitarii scrișului, ei sînt vulganzatorii entuziaști ai tuturor cunos-tintelor de care nici fotografia n-a putut fi ferită.

Și de ce ne-am mai mira, cînd, în propria noastră casă, sîntem martori imposturii cîte unui ageamii care, cum a reușit să exhibeze o „poză”, se și repede să-și încropească micul său testament artistic, ca fiece mare creator, înghesuindu-se apoi, zor-nevoie, să-l expedieze, fără să roșească, pe adresa urmașilor.

Dar, cum bine se spune, hirtia rabdă orice. Chiar și pe Codăuș. Desigur că dumealui nu-și pierde vremea cu mesaje pentru viitorime, într-un buletin unde contribuțiile nu se bucură, decît eventual, de recompense onorifice, fiind prin urmare lipsite de... onorarii. Rolul acesta îl lasă cu generozitate altora. Dînsul ține lecții, probabil bine remunerate, judecînd după tiraje, învățînd pe alții, ceea ce după „opera” făcută publică, se vedește, că nu a reușit încă, singur, să-și însușească. Dacă s-ar mulțumi numai cu copiii, ca filantropul de mai înainte, cel cu diata, tot ar mai merge. Dar, nu! Dînsul se adresează cu egală dezinvoltură și, este bine să precizăm, în masă, atît celor mici, cit și celor mari. Așa, ca să nu-i scape nimeni.

S-a spus, poate nu fără temei, că trebuie să scrii o carte despre un subiect pentru ca să ajungi să-l stăpînești cu adevărat. O fi! Dar este greu să ne imaginăm pe modestul Götthe gîndindu-se, atunci cînd emitea binecunoscuta lui aserțiune, la un exercițiu reprodus în sute de mii de exemplare. Și apoi, în cazul Codăuș, valoarea pedagogică a afirmației nici măcar nu se verifică, cu toate că mijloacele puse la bătaie l-ar face invidios chiar și pe răposatul estete, de la Weimar. Căci la un interval foarte scurt, de numai cîteva luni, înă. Codăuș a scos broșura „Laboratorul foto-film” în editura Ion Creangă (bun de tipar la 24.11.1977) și „Pasiunea mea, fotografia” la editura Ceres (bun de tipar 18.02.1978). Cea de-a doua este o versiune „îmbunătățită” a celei dintîi, de la care a împrumutat nu numai numeroase imagini (fig. 1, 2, 5, 23, 31, 43 b și c, 44, 45 etc.), inițial așezite sau adoptate de la autori necitați, dar și text. Autorul, cu toate că ar fi avut posibilitatea să-și remedieze lipsurile cînd și-a vehiculat manuscrisul de la o editură la alta, repetă din ignoranță, dispreț față de cititor și, poate, din lipsă de timp, greseli grave de fond și formă, agrementîndu-se cu banalități inutile.

Copiii află astfel, chiar din cuvîntul înainte al mentorului lor întru ale fotografiatului, pentru suma modică de 3 lei, dar în 94 000 de exemplare, că „forța de atracție aproape magnetică a imaginii” este produsă, printre altele, de — n-o să credeți — sunet „cu alte cuvinte limbajul specific, modul de exprimare diferit de cel al celorlalte arte” (pag. 4). Sau că Leonardo da Vinci a dat o explicație științifică, fenomenului optic al formării imaginii, atunci cînd „a observat că razele de lumină care se propagă în linie dreaptă, își schimbă direcția” la trecerea prin orificiul din peretele camerei obscure (pag. 7). Retetele estetice sînt de o candoare dezarmantă, amintînd limbajul vetust al alchimistilor: „dacă luați obiecte și le răsturnați dintr-un sac, la întîmplare, ele se vor așeza într-un echilibru stabil, asimetric destul de estetic pentru a forma o natură statică” (pag. 37). Formulare amuzantă, dacă am citi-o într-un almanah umoristic, dar numai acolo. În materie de tehnică, pionierii și scolarii sînt învățați că dezvoltarea filmelor „se execută la lumina slabă a unor lămpi cu filtre speciale într-o cameră complet întunecată” (pag. 42). Ei trebuie să înțeleagă oare, că în accepțiunea înainerească întunericul complet înseamnă totuși lumină fie ea și slabă?

Pe lîngă explicațiile teoretice, se așesc în broșură și sfaturi practice. Cel referitor de pildă, la filmele negative este în mod particular interesant: „operațiile următoare: fixarea, spălarea finală și uscarea pe aeam sau uscător electric se vor face după schema din figura 30, în caz de dezvoltare în doză” (pag. 50). Menționăm că respectiva schemă este „împrumutată” cu „rectificări” minime, din fericire, de la H. Staaf, omis din capitolul bibliografic. În privința recomandării în sine, se pune întrebarea legitimă, dacă autorul a văzut vreodată un film uscat pe aeam sau pe uscător electric. Am cochetat o vreme cu ideea de a-i trimite autorului un film preparat după metoda sa. O și făceam poate, dacă nu era criza de peliculă.

Adevărații fotografi amatori, cum li se promite începătorilor că vor deveni după lectura celui de al doilea

volum, care le este destinat, „fără detalii tehnice și științifice obositoare”, sînt informați, tot pentru o sumă modestă (5 lei), dar în 20 000 de exemplare că, pe suprafața materialului fotografic se proiectează imaginea optică a obiectului fotografiat, imagine latentă, invizibilă” (pag. 55). Fără comentariu!

Exemplele s-ar putea simplifica pînă la sațietate. Elucubrările tehnico-artistice sînt atît de numeroase, încît nici nu te poți hotări cu ce să începi mai întîi: stilul prolix, informativ incorect sau contradictoriu, ori sentințele cu iz pseudo-artistic. Încercarea de prezentare a tuturor perlelor, din care n-am reprodus decît cîteva mostre, ar cere un volum depășînd cu siguranță lucrările puse în discuție. De altminteri, trăsături definitorii ale acestora au fost în detaliu analizate, la timpul lor, constituînd subiectul unor articole scrise cu competență în cîteva numere trecute ale buletinului „Fotografia”. De aceea nu intenționăm să repetăm ceea ce s-a mai spus și încă bine. Ne punem însă întrebarea, dacă nu cuva vom vedea și ziua cînd, doamne ferește, subprodusul acesta atehnic, neștiințific și lipsit de valoare artistică, machiat pe ici-colo cu fardul de rigoare, va apărea, în ascensiunea-i irezistibilă, sub o pălărie nouă, într-o editură prestigioasă. Și într-un tiraj...

Spre a mai atenua intructiva culpa celor de la editurile Ceres și Ion Creangă, trebuie să fim obiectivi și să recunoaștem că, din păcate, si firme mai serioase se compromit uneori, cu eleganță ce-i drept, dar la fel de ușor. De pildă, „Dezvoltarea” scrisă de Norbert Göpel, acea carte de cîpătii a semidictorului fotograf, editată (prin ce miracol?), în 1978, de către Editura Tehnică. Volumașul, destul de îmbierat la înfățișare, s-a trecut ca piinea caldă, deși oricine l-ar fi putut însăila, din resurse proprii, adunînd la un loc, cu puțin adeviz, prospectele oferite gratuit odată cu produsele ORWO, și care, după folosire, de obicei, se aruncă. Dar, vai! De atare adevăr devii conștient numai după cumpărare. Noroc că și în cazul acesta prețul nu era prea ridicat. Păcat însă de efortul material investit în acest produs, fiindcă traducerea de calitate și prezentarea grafică superioară (hîrtie cretată de la un capăt la altul), ar fi fost demne de o cauză mai bună. Cu atît mai mult, cu cit editura cu pricina nu este la prima sa experiență. Într-adevăr căci a mai oferit și altădată, surprize, iubitorilor artei fotografice, dacă ar fi să amintim și numai acea pretinsă enciclopedie de tristă amintire „Fotografia de la A la Z” a lui Mircea Novac.

Iată, ca s-o spunem pe șleau, cărți de care ne-am fi nutit lipsi cu cîștig. Pentru edituri, totuși, nu este pînă acum nici un pericol, ele își fac în mod sigur planul, dar cum rămîne cu interesul cititorului, al mișcării fotografice?

Am dori să fim bine înțeleși. Nu sîntem împotriva popularizării cunoștințelor fotografice. Diminutivă. Cineva trebuie firește să se ocupe de scolari, de adolescenți, ca și de iubitorii de toate vîrstele ai acestei minunate și atît de democratice arte care este fotografia. Însă popularizarea nu trebuie sub nici un motiv să însemne vulgarizare. Mai cu seamă, nu este admisibil să devină un paravan pentru punerea în circulație, în scopuri mercantile, a unor inutilități culturale. De asemenea, este normal ca autorii să adopte limbajul potrivit înțelegerii fiecărei vîrste, dar varietatea de stil și nivel de abordare nu trebuie să devină pretext pentru acceptarea a tot felul de ineptii. Sau pentru renunțarea la exigenta atît de binefăcătoare artei și științei. Cunoștințele destinate nevrstnicilor trebuie să fie tot atît de corecte ca și acelea adresate cititorului matur, specialistului, ca și noviceului. Dar complexitatea și profunzimea explicațiilor, sau volumul de informații în sine, pot și chiar trebuie să difere. Dar aceasta nu atrane cu necesitate degradarea activității fotografice și tot mai în domeniul de loc auxiliar al literaturii specifice. Împrejurarea că oferta este mai mică decît cererea nu este permis să fie invocată aici drept argument.

Din fericire, ca o binevenită compensație, de-a lungul timpului s-gu scris la noi și cărți de fotografie,

bune. Bibliografia* de referință publicată parțial în 1973 și ținută de atunci mereu la zi, de conf. ing. S. Comănescu, arată că în cei 27 de ani inventariați (începând din 1953 și pînă în prezent) au apărut peste 60 de titluri. Printre acestea, sînt cîteva traduceri valoroase din maeștrii străini (Stept, Teininger, Gernsheim), ca și multe lucrări originale ale autorilor români, tratînd subiecte variate, de la probleme de tehnică (în majoritate), la principii de compoziție fotografică (mai rar). Este drept că n-au beneficiat totdeauna, nici de condițiile tehnice ale opusculului lui Göpel și nici de tirajele lui Codăuș, cu toate că nivelul manuscriselor unora dintre autori le-ar fi îndreptățit atît pe unele cit și pe celelalte.

Apar așadar fel de fel de cărți de artă fotografică. Și, după cum am văzut, cite cărți, atîția autori. Totodată știm că numărul cititorilor, aflat în continuă și mai rapidă creștere a fost și va fi în mod natural mereu mai mare. Or, cîți cititori, tot atîtea păreri diferite. Este deci apriori imposibil ca toată lumea să fie mulțumită, fiindcă de cele mai multe ori în apreciere a unei lucrări intră pe lîngă recunoașterea rigorii științifice și considerente de alt ordin decît cele pur naționale, cum ar fi acceptul convingerilor estetice ale autorului sau anumite afinități personale. Mărturia aceluia „homo fotograficus”, cum se autodefiniște a fi Dr. Arcadie Percek, într-unul din numerele trecute ale buletinului „Fotografia” (Nr. 122), ilustrează elocvent ceea ce se petrece la întîlnirea cititorului cu diferiți autori: „deși... am cumpărat tot ce a apărut în editurile noastre în legătură cu fotografia... n-am reușit însă a citi aceste scriituri decît în diagonală... Ei bine, performanța de a citi o carte de fotografie „dacapo al fine” mi-a reușit numai în cazul cărților scrise de Eugen Iarovici”. În paranteză, fie spus, fericite de autorul care, independent de ritmul de epuizare al producției sale — la noi funcție de alți factori decît valoarea în sine — obține atare succes „de inimă și minte” la publicul avizat. Din păcate, cărți de excepție nu apar în fiecare zi și nu toți cei care scriu sînt autori în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Dar ce înțelegem de fapt printr-o carte de fotografie bună? Ar merita poate să se facă odată o machetă pe această temă, fiindcă după cele spuse anterior, se înțelege — sperăm — că răspunsul nu-i deloc ușor.

Totuși, indiferent de motivele subiective pentru care un autor sau o carte ne sînt mai mult sau mai puțin dragi sufletului nostru, există suficiente criterii obiective cu ajutorul cărora o lucrare să poată fi notată fără echivoc și fără concesiile drept bună sau rea. Fiindcă pînă acum ne-am străduit să demonstrăm cum nu trebuie să fie o astfel de scriere, vom încerca deci să evidențiem și calitățile a căror prezență, după opinia noastră, ar cumpăna într-o apreciere pozitivă, pornind tot de la un exemplu.

În anul 1979, Editura Tehnică — ea face adeseori și lucruri bune — a lansat prin colecția foto-film „Procesul pozitiv” de ing. Sylviu Comănescu, lucrare în două volume, care, datorită calităților sale este predestinată, pe bună dreptate, să joace rolul de prototip. Autorul nu are nevoie de recomandare, fiind o personalitate notorie a mișcării fotografice românești și internaționale, cunoscut publicului cititor prin mai multe apariții editoriale anterioare care au făcut școală. Experiența sa artistică, teoretică și pedagogică se vedește la fiecare pagină, motiv de nerăbdătoare așteptare pentru iubitorii fotografiei, ori de cîte ori buletinele informative din librării îi anunță tipărirea vreunei lucrări. Ei bine, credeți că pentru editură au fost acestea argumente stimulative? Firește că nu, cîtă vreme tirajul mai mult decît modestissim s-a limitat la numai 25 000 de exemplare, jumătate din cel destinat lui Göpel și... dar ce să mai vorbim de Codăuș, care rămîne recordmen-ul genului. Pe de o parte, foarte mulți dintre cei interesați

să posede în bibliotecă un îndrumar pe calea trecerii de la film la lucrarea de artă fotografică finită, au fost frustrați prin decizia total neinspirată a editurii. Căci numeroși sînt aceia care n-au avut nici măcar ocazia s-o vadă în rafturile librăriilor. Pe de altă parte, poate o carte, oricît de bună, dar rară, să combată efectul nociv al unor false învățăminte aproape simultan în circulație printr-un număr de exemplare de zece ori mai mare? Ne îndoiim.

Pentru cine n-a reușit să-și procure „Procesul pozitiv”, amintim că rezumatul celor două volume a fost prezentat, imediat după apariție, în buletinul nostru (nr. 127) de către colegul Gh. Rizeanu. Dar enumerarea succintă a cuprinsului nu poate, firește, să redea adevărata dimensiune a lucrării. Pentru aceasta trebuie s-o parcurgi. Astfel, citind-o am avut mai întîi plăcerea să ne reîntîlnim cu autorul fiindcă folosește o limbă românească corectă și frumoasă, lucru îndeobște important pentru o lucrare de literatură, fie ea și fotografică. Toate noțiunile sînt explicate clar și pe înțeles, fără a se face totuși abuz de informație științifică. Dar, autorul nu alunecă nici în extrema cealaltă. Nu adoptă adică, acel ton explicativ ce lasă cititorului impresia penibilă că este considerat debil mintal — stil atît de îndrăgît de vulgarizatori. Procedeele fotografice sînt descrise în așa fel, încît oricine poate să le folosească, fără greș, chiar și pe cele mai ermetice.

Deaparte de a fi numai un manual tehnic, lucrarea nu neglijează latura artistică, autorul fiind convins, după propria-i afirmație, că „fotografia este arta de a înregistra prin mijloace fizico-chimice, imaginile care se formează în camera obscură”. Motiv pentru care se și insistă asupra acelor elemente capabile să confere rezultatului trăsătura particulară, amprenta personală, caracterul, deci, de lucrare artistică. Așa se face că, cititorul este familiarizat treptat, aproape fără să bașe de seamă, cu toate operațiile necesare imaginii negative, obținută de el pe film, pentru a se transforma în produs artistic, ca să poată ocupa un loc într-un album sau pe simeza unei expoziții. La sfîrșit, o bibliografie cuprinzătoare, aleasă cu îngrijire, este recomandată celor dornici de a-și completa cunoștințele.

După lectură, rezultatul depinde numai de receptivitatea, talentul și munca pe care este dispus s-o investească neofitul. Sînt coordonate prin coincidență cărora fotografia poate ajunge în stare să-i provoace lui, dar și privitorului satisfacții estetice — suprema și unica recompensă rîvnită de adevăratul artist. Către atingerea acestei stări de creație încearcă Sylviu Comănescu să-și călăuzească cititorii și avem temeiuri să credem că în mare măsură strădania nu-i este zadarnică. În orice caz, cel ce a deschis o dată volumele „Procesul pozitiv”, va mai reveni de multe ori la ele, ca la niste cîștii sfetnici. Căci de asemenea cărți avem nevoie, oricînd.

Lînsa de spațiu nu ne permite să analizăm toate calitățile textului și nici măcar subtilitățile în care rezidă și valoarea sa intrinsecă. Ne vom mulțumi, doar, să atragem atenția asupra respectului pentru detaliul exact, dar mai ales asupra științei și probității dovedite de autor în selecționarea materialului. De la descifrarea codului etichetelor de pe plcurile cu hîrtie fotografică pînă la analiza intimă a structurii emulsiei, de la descrierea principalelor substanțe chimice folosite în fotografie și pînă la explicarea proceselor, de la efectele foto-chimice pînă la legile fotocompoziției, nimic nu a fost lăsat la voia întîmplatării. Totul a fost lămurit, apoi exemplificat prin imagini sugestive.

Ajunși aici, sîntem obligați să atingem un nunt dureros, comun multor cărți dedicate fotografiei — imaginea. Nu este vina autorilor și ne pare rău că trebuie să ne ocupăm și de acest aspect neplăcut, dar editorii nu înțeleg, sau se fac că nu știu că o carte de fotografie datorează mai mult respect imaginilor, decît pot sau vor dinșii să le acorde. Dacă ne-am mai împăcat cu hîrtia de ambalaj folosită ca suport pentru text, sîntem de așdăra că este, în schimb, mai bine să

* Ne exprimăm și pe această cale mulțumiri pentru amabilitatea cu care ne-au fost puse la dispoziție date încă nepublicate complet.